

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2013 – Volume 22, Issue 3, pp. 65–84
URN:NBN:NL:UI:10-1-114839

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Igitur publishing, in cooperation
with Utrecht University of

Applied Sciences, Faculty of Society and Law

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Nathalie Groot, Msc is a sociology graduate of the
University of Amsterdam. Her master's thesis focused
on the composition of the social network during Family
Group Conferences. She is currently working at the
AWBZ department of Bureau Jeugdzorg Agglomeratie
Amsterdam.

Gideon de Jong, MSc is a researcher and teacher at the
School of Social Studies, Hanze University of Applied
Sciences. For the past six years, his research focus has
been on issues in public mental health care. Currently

he is executing PhD research into the effectiveness
of Family Group Conferencing in public mental
health care.

Dr. Gert Schout is senior researcher at the
Department of Medical Humanities of the VU
Medical Center in Amsterdam. Over the past
decade he has been involved in the research and
development of public mental health care in the
Netherlands. His recent research has a focus on
the application of Family Group Conferencing in
(public) mental health care.

Correspondence to: Nathalie Groot, Oostzaanstraat
103, 1013 WG Amsterdam, the Netherlands
E-mail: nathalie_gro@hotmail.com

Received: 15 June 2013

Accepted: 12 August 2013

Category: Research

NATHALIE GROOT,
GIDEON DE JONG,
GERT SCHOUT

SOCIALE NETWERKEN BIJ EIGEN KRACHT-CONFERENTIES

ABSTRACT

Social networks in Family Group Conferencing

As a result of the political reform of the social welfare agenda in the Netherlands, a different approach in professional care is needed. The focus should shift from professional help to strengthening the capabilities of clients and mobilizing support from their social network. Family

SOCIALE NETWERKEN BIJ EIGEN KRACHT-CONFERENTIES

Group Conferencing (FGC) is increasingly used to accomplish this goal. International research indicate that FGC is an effective measure in youth care to widen the circle of those from whom help can be derived. There is limited knowledge on the composition of social networks during a family group conference. Who is invited to the conference and does the composition of the social network influence the FGC? Based on a desk research of 47 cases in the Dutch youth care system, we describe five different types of social networks operating during a family group conference: family networks, friend networks, household networks, mixed networks and professional networks. Using Granovetters theory on “strong ties” and “weak ties” we make plausible that mixed network offers the best chance of achieving social capital. With this knowledge FGC coordinators can become sensitive to which strong and weak ties need to be invited for the conference.

Keywords

Family Group Conferencing, social network, social capital, self-reliance, capabilities approach

SAMENVATTING

Sociale netwerken bij Eigen Kracht-conferenties

De transitie van de Jeugdzorg en delen van de AWBZ naar de gemeente vraagt een andere aanpak in het welzijnsbestel. Voordat professionele hulpverlening wordt ingeschakeld zal eerst gekeken moeten worden naar wat burgers zelf kunnen oplossen, al dan niet geholpen door hulpbronnen uit het eigen sociale netwerk. In toenemende mate worden Eigen Kracht-conferenties (EK-c's) ingezet om mensen op hun zelf- en samenredzaamheid aan te spreken. Internationaal onderzoek toont aan dat deze conferenties vooral in de jeugdhulpverlening effectief zijn waar residentiële zorg- en pleegzorgplaatsingen succesvol worden teruggedrongen met EK-c's. Doel van een EK-c is de cirkel van betrokkenen zo groot mogelijk te maken, vooral door het mobiliseren van extra krachten die met nieuwe inzichten komen. Er is echter weinig bekend over de samenstelling van het sociale netwerk tijdens een EK-c. In dit artikel beargumenteren we aan de hand van dossieronderzoek naar 47 cases in de Amsterdamse jeugdzorg dat er vijf typen sociale netwerken binnen EK-c's zijn te onderscheiden: het familienetwerk, het vriendennetwerk, het gezinsnetwerk, het gemengde netwerk en het professionele netwerk. Ondanks dat elk van deze netwerken unieke kansen biedt, is met behulp van Granovetters theorie over “strong ties” en “weak ties” aannemelijk te maken dat het gemengde netwerk het meeste kans biedt op het realiseren van sociaal kapitaal. Met deze kennis

kunnen Eigen Kracht-coördinatoren sensitief worden voor welke *strong* en *weak ties* worden uitgenodigd voor de conferentie.

Trefwoorden

Eigen Kracht-conferentie, sociaal netwerk, sociaal kapitaal, zelfredzaamheid, samenredzaamheid

ACKNOWLEDGEMENTS

This article is based on the master thesis of Nathalie Groot. She would like to thank prof. dr. M. Trappenburg for the guidance during the writing of her thesis.

INLEIDING

Een Eigen Kracht-conferentie (EK-c) draait om burgers die met hun sociale netwerk een plan maken. Professionele instanties nemen tijdens een EK-c een bescheiden rol in: het is de hoofdpersoon die samen met diens netwerk een plan voor de toekomst formuleert. Het idee hierachter is dat mensen zelf het beste in staat zijn oplossingen voor hun problemen te bedenken en op deze manier zeggenschap over hun leven kunnen houden. Hierin verschilt een EK-c van andere methoden die informele zorg stimuleren; een EK-c richt zich op het versterken van de regie van de hoofdpersoon. De hoofdpersoon bedenkt samen met zijn sociale netwerk het plan. Professionals zijn hierbij niet aanwezig, maar spelen wel een rol in het realiseren van het plan. Bij het plan kunnen zowel het netwerk als professionals worden betrokken (Malmberg-Heimonen, 2011).

Uitgangspunt bij een EK-c is dat iedereen een sociaal netwerk heeft, ongeacht wat er in het verleden is gebeurd (Van Beek & Muntendam, 2011). Er is echter weinig bekend over de samenstelling van sociale netwerken tijdens EK-c's. Een sociaal netwerk verandert voortdurend, ook de grootte van het sociale netwerk en de relaties die mensen onderling hebben verschillen. Gebeurtenissen uit het verleden hebben invloed op de samenstelling en kwaliteit van het sociale netwerk. Multiprobleemgezinnen hebben vaak een beperkt sociaal kapitaal¹ – ze hebben weinig hulpbronnen waar steun van kan worden ontleend (De Jong & Schout, 2013).

In dit artikel komen twee vragen aan de orde: Welke verschillende typen sociale netwerken zijn er tijdens een EK-c te onderscheiden? En welk type netwerk biedt kansen voor het realiseren van sociaal kapitaal?

SOCIAAL KAPITAAL EN VERTROUWEN

In de sociologie is al langer belangstelling voor vertrouwen als brandstof voor sociaal kapitaal (Bourdieu, 1986; Coleman, 1988; Nooteboom, 2002; Portes, 1998; Putnam, 2000; Steyaert, 2012). Putnam stelt dat sociale netwerken belangrijk zijn voor sociaal kapitaal. Sociale contacten verhogen de productiviteit van individuen of groepen. Door identificatie met de groep springen mensen voor elkaar in de bres. Wanneer wederkerigheid ontbreekt, komt vertrouwen onder druk te staan en haken mensen af. Mensen die weinig wederkerigheid (kunnen) bieden, hebben beperkt sociaal kapitaal waar op terug kan worden gevallen (Bourdieu, 1986; Komter, 2003). Putnam maakt hierbij onderscheid in *bonding capital* en *bridging capital*. Bonding capital is een vorm van sociaal kapitaal waarbij het voornamelijk gaat om het versterken van de identiteit van een homogene groep. Deze vorm van kapitaal heeft een positief effect op reciprociteit en solidariteit. Bridging capital bestaat voornamelijk uit mensen van verschillende groepen en leidt tot toegang en nieuwe informatie. Doordat bridging capital verschillende groepen met elkaar verbindt, leidt het tot groei en vooruitgang voor de leden van het sociale netwerk (Putnam, 2000).

Een sociaal netwerk bestaat uit verschillende soorten relaties. Zo maakt Granovetter (1973) onderscheid tussen *strong* en *weak ties* (sterke en zwakke verbindingen). De sterkte van een tie wordt bepaald door vier factoren, namelijk:

1. *Tijd*. Hoe lang worden relaties onderhouden en hoe frequent vindt contact plaats?
2. *Emotionele intensiteit*. Hoe hecht zijn de relaties tussen mensen?
3. *Intimiteit*. Hierbij gaat het erom of er sprake is van wederzijds vertrouwen. Zijn de leden van het netwerk bijvoorbeeld op de hoogte van de situatie?
4. *Wederzijdse diensten*. Zou de persoon eventueel hetzelfde doen voor andere mensen?

Volgens Granovetter verschillen strong en weak ties doordat van de eerste voornamelijk emotionele steun ontleend kan worden terwijl weak ties juist bruggen slaan naar andere netwerken die nieuwe kansen en mogelijkheden bieden. Om deze reden zijn volgens Granovetter de zwakke banden binnen een sociaal netwerk belangrijk. Het nadeel van een netwerk bestaande uit voornamelijk strong ties is dat door de sterke interne focus de hoeveelheid informatie die binnen het netwerk circuleert beperkt blijft. Een netwerk dat daarentegen juist bestaat uit weak ties heeft toegang tot sociaal kapitaal (kennis en vaardigheden) dat binnen andere netwerken circuleert. Stel dat één van de doelen van een EK-c het zoeken van een bijbaan voor een jongere is. De kans is klein dat hij deze vindt met hulp van zijn eigen sociale netwerk als dit netwerk alleen maar

uit strong ties (familie en vrienden) bestaat. Weak ties zijn dan nodig om nieuwe informatie (in dit voorbeeld de beschikbaarheid van een bijbaan) over te brengen. Hoe minder weak ties een persoon heeft, hoe meer hij ingesloten zit in zijn eigen sociale netwerk en beperkte toegang heeft tot nieuwe kennis.

Mensen die mogelijk onderdeel zijn van het probleem of een oplossing hiervoor kunnen aandragen, worden voor EK-c's uitgenodigd. Relaties tussen strong ties kunnen door conflicten echter zijn verstoord. Er zal dan eerst aan herstel gewerkt moeten worden voordat de EK-c een plan kan opleveren. Herstel van vertrouwen is soms een voorwaarde voor en in veel gevallen zelfs een doel van een EK-c. Wanneer er bijvoorbeeld een conferentie wordt georganiseerd voor een verslaafde jongen die geld van zijn moeder steelt, is er sprake van een strong tie tussen moeder en zoon maar waarschijnlijk weinig onderling vertrouwen.

Vertrouwen kan gedefinieerd worden als het geloof van een persoon in de integriteit van de ander. De volgende aspecten van vertrouwen spelen tijdens een EK-c een cruciale rol (Larzelere & Huston, 1980; Rempel, Holmes & Zanna, 1985):

1. *Voorspelbaarheid.* Hier gaat het om de vraag in hoeverre het gedrag van de ander voorspelbaar en stabiel is. Voorspelbaarheid hangt af van eerdere gebeurtenissen en ervaringen. Heeft iemand in het verleden bijvoorbeeld meerdere keren bewezen dat hij voor de ander klaarstond, dan heeft de ander eerder het vertrouwen dat hij dat in de toekomst weer zal doen.
2. *Betrouwbaarheid.* Betrouwbaarheid hangt nauw samen met voorspelbaarheid, omdat beide gevormd worden door eerdere ervaringen. Betrouwbaarheid gaat aan de ene kant om de vraag of een persoon eerlijk is. Met andere woorden, in hoeverre vertelt deze persoon de waarheid? Aan de andere kant gaat het om specifieke eigenschappen en kwaliteiten die een persoon bezit. Naarmate een relatie tussen mensen zich ontwikkelt, zullen karaktereigenschappen van een persoon belangrijker worden dan diens gedrag. Betrouwbaarheid gaat dan om de vraag of je iets aan de andere persoon hebt; ofwel, kun je op deze persoon bouwen?
3. *Welwillendheid.* Hierbij gaat het om de vraag in hoeverre de ander bereid is te helpen en of deze hulp geboden wordt omdat de ander oprecht geïnteresseerd is in het welzijn van degene die hij vertrouwt of dat er sprake is van eigenbelang.

De volgende tabel geeft een indruk van de kenmerken van de tie en de mate van vertrouwen tussen contacten binnen sociale netwerken.

Tabel 1: Kenmerken van relatie

	Vertrouwde strong tie	Minder vertrouwde strong tie	Vertrouwde weak tie	Minder vertrouwde weak tie
Kenmerken tie				
Tijd	1. Relatie van lange duur/veel contact	1. Frequent maar ambivalent contact	1. Relatie van korte duur/weinig contact	1. Weinig/geen contact
Intensiteit	2. Warme relatie	2. Beschadigde relatie	2. Oppervlakkige relatie	2. Geen relatie
Intimiteit	3. Op de hoogte van elkaars situatie	3. Op de hoogte/ onderdeel van het probleem	3. Deels op de hoogte maar niet volledig	3. Niet/weinig op de hoogte
Wederkerigheid	4. Sprake van wederkerigheid	4. Geen wederkerigheid	4. Leveren van kleine diensten	4. Geen wederkerigheid
Vertrouwen	1. Voorspelbaar gedrag	1. Niet voorspelbaar	1. Redelijke voorspelbaarheid	1. Voorspelbaarheid onbekend
	2. Betrouwbaar	2. Niet betrouwbaar	2. Redelijk betrouwbaar	2. Betrouwbaarheid onbekend
	3. Bereid te helpen	3. Niet in staat te helpen/ niet bereid te helpen	3. (Redelijk) bereid te helpen	3. Bereidheid onbekend

Het is aannemelijk dat zowel het soort relatie binnen het sociale netwerk als de mate van onderling vertrouwen een belangrijke rol spelen binnen EK-c's. Voor een EK-c zal een sociaal netwerk van strong ties anders samengesteld zijn dan een sociaal netwerk van weak ties. Zowel strong als weak ties kunnen echter als vertrouwd of minder vertrouwd worden gekenmerkt. Dit leidt tot de volgende matrix.

Matrix 1.

	Vertrouwd	Minder vertrouwd
Strong tie	Gezin, goede vrienden, familieleden	Gezin met onderling wantrouwen en conflicten
Weak tie	Buren, ouders van vriendjes, mensen van de kerk of een (sport)vereniging, docenten/school	Vrienden van vrienden, eventueel verre familieleden

ONDERZOEKSMETHODOLOGIE

De bovenstaande matrix help een antwoord te geven op de vraag welke verschillende typen sociale netwerken er tijdens een EK-c te onderscheiden zijn. Er is onderzoek gedaan naar 47 EK-c's die vanuit verschillende jeugdhulpverleningsorganisaties binnen de stadsregio Amsterdam zijn aangevraagd en georganiseerd in de periode januari 2012 tot april 2012. De EK-c's hadden uitsluitend betrekking op het welzijn van kinderen, wat inhoudt dat of het kind de hoofdpersoon was, of dat alle gezinsleden als hoofdpersonen van de conferentie aangemerkt konden worden. De typen sociale netwerken van de hoofdpersonen zijn onderzocht aan de hand van het plan dat naar aanleiding van de conferentie is opgesteld. Het betreft dus een dossieronderzoek.

Elk plan is op dezelfde wijze geanalyseerd. Ten eerste is gekeken wie de hoofdpersoon was en waarom de conferentie werd ingezet. Ten tweede is gekeken wie er op de conferentie aanwezig waren en hoe de relatie met de hoofdpersoon werd gekenmerkt. Ten derde is er specifiek naar het plan gekeken wie welke afspraak zou uitvoeren. Ten slotte zijn de verschillende soorten relaties geanalyseerd. Dit is gedaan door de relaties uit het sociale netwerk van de hoofdpersonen in de matrix in te vullen. De samenstelling van de matrix is voor ieder persoon verschillend, een sociaal netwerk heeft namelijk altijd een unieke samenstelling waarbinnen de onderlinge relaties

SOCIALE NETWERKEN BIJ EIGEN KRACHT-CONFERENTIES

van elkaar verschillen. De matrix is daarom ingevuld aan de hand van het perspectief van de hoofdpersoon, omdat dit uiteindelijk de persoon is voor wie de conferentie werd georganiseerd. Binnen de gangbare sociale netwerk theorie wordt dit ook wel het "ego-netwerk" genoemd (Bruggeman, 2008). De ego, de hoofdpersoon van de conferentie in dit geval, vormt een verbinding met iedereen uit zijn netwerk. Zijn gehele netwerk bestaat uit deze verbindingen, maar ook uit de verbindingen die de mensen binnen het netwerk onderling hebben. Uiteindelijk heeft iedereen binnen een sociaal netwerk zijn eigen ego-netwerk. Voor het onderzoek is uitgegaan van het ego-netwerk van de hoofdpersoon. Wanneer er sprake was van meerdere hoofdpersonen is er bij een gezin uitgegaan van het ego-netwerk van een van de ouders (voornamelijk moeder) of bij meerdere kinderen van het ego-netwerk van het oudste kind.

De leden van het sociale netwerk zijn ingedeeld aan de hand van de criteria voor de sterkte van een tie en de kenmerken van vertrouwen zoals beschreven in Tabel 1. Een beperking van dit dossieronderzoek is dat uit het dossier niet bij iedereen opgemaakt kon worden hoe de relatie precies getypeerd kon worden. Het was daarom geboden een aantal aannames te doen. Aangenomen is dat familieleden en vrienden onder *vertrouwde strong ties* vallen, tenzij duidelijk anders was aangegeven. Deelnemers die als burens, ouders van vriendjes, verre kennissen en familieleden, docenten van de kinderen, vrijwilligers van (sport)verenigingen werden aangeduid, worden gezien als *vertrouwde weak ties*. Wanneer in het dossier naar voren kwam dat een familie lid of vriend aanwezig was op een conferentie waarin vertrouwensproblemen door bijvoorbeeld verslaving of agressie waren aan te wijzen, is diegene geplaatst onder *minder vertrouwde strong tie*. Ten slotte zijn alle relaties die gezien konden worden als vrienden van vrienden en eventueel familieleden geplaatst onder *minder vertrouwde weak ties*.

Nadat per EK-c de matrix was ingevuld is er gekeken naar de algemene kenmerken van het plan. Deze kenmerken zijn: het aantal aanwezigen tijdens de conferentie en hun relatie met de hoofdpersoon, het type sociaal netwerk, de hoeveelheid gemaakte afspraken en door wie deze uitgevoerd worden en het type afspraken die er zijn gemaakt. Nadat voor alle dossiers de matrix apart was ingevuld, zijn de dossiers met elkaar vergeleken en is er gekeken naar patronen die naar voren kwamen die te maken hebben met de typen sociale netwerken en het soort afspraken die er zijn gemaakt.

BEVINDINGEN

Uit de 47 dossiers blijkt dat zowel de probleemsituaties, als de hoofdpersonen en de aanwezigen uit het sociale netwerk divers zijn. Tijdens een EK-c wordt vaak een combinatie van verschillende

problemen behandeld. Hierdoor is de hulp die wordt geboden breed en vaak gericht op het hele gezin in plaats van alleen op het kind. Verreweg de meeste deelnemers van een EK-c zijn familieleden en vrienden van de hoofdpersoon of van het gezin waartoe de hoofdpersoon behoort. Er zijn echter wel verschillende typen sociale netwerken aan te wijzen die tijdens de conferenties aanwezig waren. Op basis van deze data kunnen er vijf worden geformuleerd, namelijk het familienetwerk, het vriendennetwerk, het gezinsnetwerk, het gemengde netwerk en het professionele netwerk.

HET FAMILIENETWERK

Het sociale netwerk bij bijna de helft (23) van de geanalyseerde EK-c's kan worden gezien als een familienetwerk. De meerderheid van de aanwezigen zijn familieleden van de hoofdpersoon. Daarnaast komt het ook vaak voor dat (ex-)schoonfamilie aanwezig is. Het dossieronderzoek laat zien dat er gemiddeld tien mensen aanwezig zijn tijdens de EK-c, waarvan acht uit het sociale netwerk van de hoofdpersoon komen. Hiervan zijn er gemiddeld zeven familie van de hoofdpersoon. Bij het familienetwerk worden er gemiddeld 8,9 afspraken gemaakt. Hiervan worden er acht uitgevoerd door het sociale netwerk zelf, de resterende door professionals of door docenten, zorgcoördinatoren en directeurs van scholen.

De afspraken die binnen een familienetwerk worden gemaakt zijn praktisch van aard. Vaak nemen de familieleden de zorg voor kinderen op zich, nemen zij taken van ouders over zoals naar ouderavonden gaan, of bieden zij ondersteuning aan ouders door bijvoorbeeld een keer per week te overleggen over de kinderen. De afspraken zijn daarom ook specifiek geformuleerd, zoals "De kinderen komen elke donderdagavond bij oma en opa eten en gaan een weekend per maand bij hun oom en tante logeren" of "De broer van vader wordt contactpersoon voor de school van de oudste zoon. Hij zal daarom ook de ziekmeldingen regelen."

Matrix

De leden uit het familienetwerk kunnen voornamelijk in drie kwadranten van de matrix worden ingedeeld. Ten eerste vallen de meeste familieleden onder vertrouwde strong ties. Door de familieband is er vaak sprake van een lange relatie. Familieleden zijn over het algemeen op de hoogte van de situatie. Dit blijkt ook uit de plannen die naar aanleiding van de conferentie worden gemaakt. In meerdere gevallen is er al voor de conferentie het een en ander geregeld. Ten tweede kunnen familieleden geplaatst worden onder minder vertrouwde strong ties. Het vertrouwen tussen

SOCIALE NETWERKEN BIJ EIGEN KRACHT-CONFERENTIES

de hoofdpersoon en deze relatie is aangetast. Dit kan zowel door een familielid zijn veroorzaakt, bijvoorbeeld een verslaafde vader, als door de hoofdpersoon zelf, bijvoorbeeld een zoon die zijn moeder besteeft. Ten derde kunnen familieleden ingedeeld worden onder vertrouwde weak ties. Dit zijn bijvoorbeeld familieleden die ver weg wonen en waarmee contactfrequentie beperkt is, (ex-)schoonfamilie of vaders die op de achtergrond zijn geraakt en een kleine rol spelen in de opvoeding van de kinderen.

Matrix 2.

	Vertrouwd	Minder vertrouwd
Strong tie	Gezinsleden Familieleden	Familieleden met problemen of waarmee contact is beschadigd
Weak tie	Verre familieleden Op de achtergrond geraakte vaders	

Implicaties voor hulp

Een familienetwerk is meer met elkaar verbonden dan andere typen netwerken, omdat de hoofdpersoon niet alleen familie is van de aanwezigen, maar de leden van het sociale netwerk zijn onderling ook familie van elkaar. Opvallend is dat er vaak één persoon van het sociale netwerk een grotere rol speelt dan de andere familieleden. Deze persoon heeft vaak een coördinerende rol. Hij gaat mee naar afspraken bij officiële instanties en wordt bijvoorbeeld contactpersoon voor school en hulpverleners. Bij een familienetwerk komt het ook vaak voor dat iemand na de conferentie een intensievere rol krijgt door de volledige zorg van kinderen op zich te nemen. De coördinerende rol wordt vaak door een familielid vervuld die buiten het gezin valt. Taken worden dus overgenomen van de (biologische) ouders. Vaak wordt dit gedaan door bijvoorbeeld een nicht, volwassen broers en zussen, grootouders, maar vooral door ooms en tantes doordat zij de zorg voor kinderen op zich nemen. Ook vaders die op afstand zijn geraakt, en dus als weak tie kunnen worden aangemerkt, gaan vaak na de conferentie een grotere rol spelen.

HET VRIENDENNETWERK

Een vriendennetwerk bestaat uit goede vrienden, vrienden van de familie, kennissen en vrienden van vrienden. In het dossieronderzoek is er zes keer sprake van een vriendennetwerk. Voor deze

conferenties werden gemiddeld veertien mensen uitgenodigd. Twaalf hiervan betreffen mensen uit het sociale netwerk van de hoofdpersoon. De overige aanwezigen zijn professionals of docenten, zorgcoördinatoren en directeuren van de school van de kinderen. Van de twaalf mensen uit het sociale netwerk bestaat de meerderheid uit vrienden, namelijk acht. Uit het dossieronderzoek blijkt dat op een EK-c met een vriendennetwerk er gemiddeld 11,2 afspraken werden gemaakt, waarvan 9,2 afspraken door het sociale netwerk zelf werden uitgevoerd.

De afspraken die tijdens een EK-c met een vriendennetwerk worden gemaakt, zijn zowel praktisch als emotioneel van aard. Veel voorkomende afspraken zijn bijvoorbeeld dat iemand langskomt om een praatje te maken of kijken wat er nodig is in de toekomst om moeder gelukkiger te maken.

Matrix

Leden van een vriendennetwerk kunnen in drie kwadranten worden ingedeeld. Goede vrienden vallen onder vertrouwde strong ties. Kennissen, ouders van vriendjes van de kinderen, of vrienden van een vereniging of kerk vallen onder vertrouwde weak ties. Het contact met deze mensen is minder frequent. Ten slotte kunnen bepaalde mensen ook ingedeeld worden onder de minder vertrouwde weak ties. Het gaat dan vooral om vrienden van vrienden. Een vriendennetwerk bestaat vaak uit een combinatie van verschillende soorten *ties*. Het kan voorkomen dat het netwerk dat aanwezig is op de conferentie een groep vrienden is waarbinnen iedereen elkaar kent. Vaker komt het voor dat de hoofdpersoon verschillende vrienden heeft uitgenodigd en dat een van de doelstellingen is dat het netwerk elkaar beter leert kennen.

Matrix 3.

	Vertrouwd	Minder vertrouwd
Strong tie	Goede vrienden	
Weak tie	Kennissen Ouders van vriendjes Vrijwilligers van (sport) verenigingen en kerk	Vrienden van vrienden

Implicaties voor hulp

De hulp in een vriendennetwerk is in vergelijking met het familienetwerk vaker gelijkmatig verdeeld over de leden van het sociale netwerk. Zoals hierboven al is genoemd, is de hulp niet alleen praktisch van aard, maar wordt er ook emotionele ondersteuning gegeven. Deze steun wordt in een vriendennetwerk vaak gegeven door vertrouwde weak ties. Dit is te verklaren door het feit dat de matrix per persoon verschilt. Kinderen vormen vaak de hoofdpersoon van de conferentie en de vertrouwde weak ties in hun matrix zijn vaak vrienden van hun ouders. Wat voor de kinderen echter een weak tie is, kan voor de ouders een strong tie zijn. Voor ouders vallen hun vrienden namelijk onder de vertrouwde strong ties. De steun die gegeven wordt in een vriendennetwerk vanuit de vertrouwde weak ties is dus vaak ondersteunende hulp, met name voor de ouders.

HET GEZINSNETWERK

Bij een gezinsnetwerk draait de Eigen Kracht-conferentie om het gezin en zijn ook alleen gezinsleden aanwezig. Het gezin bestaat hierbij uit vader, moeder en kinderen. Dit kunnen eventueel ook volwassen kinderen zijn. Het gaat meestal om grote gezinnen waarbij het gezinsleven niet naar behoren functioneert. De afspraken die een gezinsnetwerk maakt zijn voornamelijk praktisch van aard, zoals het opstellen van een schema voor huishoudelijke klussen. In het dossieronderzoek komt het gezinsnetwerk het minst vaak voor, slechts twee keer. Wel zijn er, in vergelijking met andere typen netwerken, meer mensen aanwezig op de conferentie en worden er de meeste afspraken gemaakt, namelijk 20,5. Vaak zijn dit kleine en praktische afspraken, zoals bijvoorbeeld: "Lieke gaat zelf de wekker zetten" of "Vader brengt elke woensdag de kinderen naar paardrijles".

Matrix en implicaties voor hulp

Omdat de conferentie alleen om het gezin draait, kunnen de gezinsleden in de matrix worden ingedeeld onder vertrouwde strong ties. Afhankelijk van de situatie is het ook mogelijk dat het vertrouwen tussen de gezinsleden geschaad is. Wanneer dit het geval is, kunnen de gezinsleden ingedeeld worden onder minder vertrouwde weak ties.

Matrix 4.

	Vertrouwd	Minder vertrouwd
Strong tie	Gezinsleden	Gezinsleden
Weak tie		

Opvallend is dat voor de uitvoering van het plan de controle en coördinatie vaak ligt bij een van de uitwonende volwassen kinderen. Deze neemt als het ware de rol van een weak tie op zich, omdat er iets meer afstand bestaat tussen de gezinsleden die bij elkaar wonen en de gezinsleden die uitwonend zijn.

HET GEMENGDE NETWERK

Bij een gemengd netwerk zijn er tijdens de EK-c uiteenlopende mensen aanwezig. Vaak betreft dit een combinatie van familie, vrienden, vrienden van vrienden, vrijwilligers en docenten van kinderen. In dit onderzoek komt een gemengd netwerk negen keer voor. Gemiddeld waren er tijdens deze conferenties twaalf mensen op de conferentie aanwezig. Van deze twaalf mensen komen er acht uit het sociale netwerk, één van de school van de kinderen en drie professionals. Het dossieronderzoek laat zien dat bij een gemengd netwerk gemiddeld 9,3 afspraken worden gemaakt. Hiervan worden er 8,1 door het netwerk zelf uitgevoerd, 0,2 door school en gemiddeld 0,8 door professionals. Binnen een gemengd netwerk zijn de afspraken die worden gemaakt, meer gericht op situaties die zich incidenteel voordoen. Bijvoorbeeld: "Het sociale netwerk helpt zoeken naar een woning binnen Amsterdam", "Wanneer moeder en dochter ruzie hebben, zal de zus van moeder naar beide luisteren en bemiddelen" of "Wanneer moeder ziek is, zal de buurvrouw de kinderen opvangen".

Matrix

Omdat er bij een gemengd netwerk verschillende mensen aanwezig zijn, is het gebruikelijk dat alle kwadranten van de matrix gevuld zijn. Onder de leden van het sociale netwerk bevinden zich namelijk familieleden en vrienden (vertrouwde strong ties), docenten en burens (vertrouwde weak ties) en vrienden van vrienden (minder vertrouwde weak ties). In sommige gevallen kan het ook voorkomen dat een minder vertrouwde strong tie (zoals bijvoorbeeld een agressieve partner) aanwezig is.

Matrix 5.

	Vertrouwd	Minder vertrouwd
Strong tie	Familie	(Familie)leden met problemen of waarmee het contact is beschadigd
Weak tie	Vrienden	Vrienden van vrienden
	Docenten Burens	

Implicaties voor hulp

De leden van het sociale netwerk helpen op verschillende manieren. Familieleden nemen, net zoals in een familienetwerk, een meer coördinerende rol op zich. Zij worden bijvoorbeeld contactpersoon van school of andere instanties. Vrienden ondersteunen vaak door zorg voor kinderen gedeeltelijk over te nemen, door bijvoorbeeld op te passen of op een vaste dag in de week iets met de kinderen te gaan doen. In een gemengd netwerk zijn vertrouwde weak ties, zoals docenten, burens en vrijwilligers/buddy's, vaker aanwezig waardoor zij ook een grotere rol spelen. Hierbij moet gedacht worden aan activiteiten als oppassen of kinderen naar school brengen. De school ondersteunt in de vorm van huiswerkbegeleiding of begeleiding naar het voortgezet onderwijs.

HET PROFESSIONELE NETWERK

Bij een professioneel netwerk is er sprake van een klein sociaal netwerk. Op de conferentie zijn er, in vergelijking met andere soorten netwerken, meer professionals aanwezig en worden ook nadien meer afspraken door professionals uitgevoerd. Vaak hebben de professionals al voorafgaand aan de conferentie onderling afspraken met de hoofdpersoon gemaakt. Vaak zijn de afspraken die tijdens de conferentie worden gemaakt meer gericht op nadien iets uitzoeken of het aanvragen van regelingen, zoals bijvoorbeeld een sportfonds of een pleegzorgvergoeding.

In het dossieronderzoek is er zes keer sprake van een professioneel netwerk. Gemiddeld zijn er zes mensen aanwezig op de conferentie, waarvan er twee uit het sociale netwerk van de hoofdpersoon komen, één van school en drie professionals. Er worden gemiddeld 11,8 afspraken gemaakt, waarvan 7,8 door het netwerk zelf uitgevoerd worden, 0,8 door de school en 3,2 door professionals.

Matrix

Een professioneel netwerk bestaat uit een klein sociaal netwerk. De leden van het sociale netwerk die aanwezig zijn, zijn vooral familieleden van de hoofdpersoon, gevolgd door mensen die verder van de hoofdpersoon staan, zoals burens, (ex-)schoonfamilie, vrienden van vrienden en mensen van school. Het sociale netwerk bij een professioneel netwerk bestaat dus vooral uit vertrouwde strong ties en vertrouwde weak ties. Een enkele keer kan het voorkomen dat er ook een minder vertrouwde weak tie aanwezig is.

Matrix 6.

	Vertrouwd	Minder vertrouwd
Strong tie	Familie	
Weak tie	Docenten	Vrienden van
	Buren	vrienden
	Ex-familie	

Implicaties voor hulp

Hulp in het professionele netwerk wordt aan de ene kant geboden door professionals en aan de andere kant door het sociale netwerk zelf. Het sociale netwerk blijft, in vergelijking met andere typen netwerken, ongeveer evenveel afspraken zelf uitvoeren. De hulp die geboden wordt is gelijkmatig verdeeld over de leden van het sociale netwerk. Professionals gaan soms verder in het bieden van hulp dan hun professionele taak voorschrijft. Zij nemen dan taken op zich die minder passen bij hun rol en juist meer bij een lid van het sociale netwerk. Voorbeelden hiervan zijn een maatschappelijk werker die de hoofdpersoon meeneemt naar haar eigen zanggroepje of een jongerenwerker die wekelijks langsgaat bij een meisje, dat net op zichzelf is gaan wonen, om te kletsen of een activiteit te ondernemen.

DE KRACHT VAN STERKE EN ZWAKKE VERBINDINGEN IN EK-C'S

In de onderzochte cases komt het weinig voor dat er uitsluitend familieleden of vrienden tijdens de conferenties aanwezig waren. Het sociale netwerk was vaak samengesteld uit verschillende relaties. Deze relaties kunnen allemaal ingedeeld worden in de matrix. De plaats in de matrix geeft tevens een indicatie voor wat deze mensen kunnen betekenen in termen van hulp.

De grootste groep mensen uit het sociale netwerk zijn vertrouwde strong ties. Hierbij gaat het om vrienden en familie. De sterkte van de tie blijkt uit het feit dat zij een lange en goede relatie met de hoofdpersoon hebben. Ook zijn zij voor een groot deel op de hoogte van de problemen. Daarnaast is het vertrouwen groot omdat de hoofdpersoon weet wat hij aan deze mensen heeft. In de plannen nemen zij vaak een coördinerende rol op zich. Op deze mensen kan worden teruggevalen, omdat zij in het verleden al hebben laten zien dat zij bereid waren te helpen.

Minder vertrouwde strong ties worden het minst gezien in de geanalyseerde conferenties. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat het vertrouwen in het verleden is geschaad en verwacht wordt

SOCIALE NETWERKEN BIJ EIGEN KRACHT-CONFERENTIES

dat de minder vertrouwde strong ties geen positieve bijdrage kunnen leveren aan de conferentie. Zij vormden de buitenstaanders. Wanneer zij wel aanwezig zijn, spelen zij bijna geen rol in termen van hulp.

Vertrouwde weak ties bestaan uit verschillende soorten relaties. Aan de ene kant kan een vertrouwde weak tie alleen voor de hoofdpersoon een los contact zijn, terwijl deze voor de andere leden uit het sociale netwerk een vertrouwde strong tie is. Dit kwam onder andere in de dossiers naar voren wanneer vrienden van ouders op de conferentie worden uitgenodigd, waarbij het kind de hoofdpersoon is. Hun rol is met name het bieden van ondersteuning aan degene waar ze een strong tie mee vormen. Aan de andere kant zijn er personen die voor iedereen, en dan met name voor de hoofdpersoon en het gezin, een vertrouwde weak tie vormen. Hierbij kan gedacht worden aan ouders van vriendjes, docenten, burens of verre familieleden. Stel dat er een EK-c voor een gezin wordt georganiseerd, waarbij het doel van de conferentie is om het gezinsleven beter te laten functioneren. Er wordt een vertrouwde weak tie voor deze conferentie uitgenodigd, bijvoorbeeld een buurman. Deze buurman kan een belangrijke rol spelen, omdat hij zowel voor de hoofdpersoon als de andere gezinsleden een vertrouwde buitenstaander is. Dit geeft hem de mogelijkheid mensen bij elkaar te brengen, omdat hij voor iedereen even ver weg staat, terwijl ze allen toch vertrouwen in hem hebben. Een vertrouwde weak tie kan dus een schakelfunctie hebben en tegelijkertijd een neutrale positie innemen doordat hij aan niemand "kant" staat. Het feit dat hij een neutrale factor is, geeft hem de mogelijkheid een verbindende rol te spelen en tijdens een EK-c als bemiddelaar op te treden.

Minder vertrouwde weak ties kunnen gezien worden als de onbekenden. Het feit dat ze minder vertrouwd zijn, heeft niet te maken met een relatie waarin het vertrouwen is geschaad, maar met het feit dat er nooit een relatie met de hoofdpersoon is geweest. Het is dus onbekend wat er van deze personen verwacht kan worden en wat zij in termen van hulp te bieden hebben. Hierdoor spelen zij vaak een geringe rol tijdens EK-c's.

Matrix 7.

	Vertrouwd	Minder vertrouwd
Strong tie	De coördinator De voorspelbare	De buitenstaander
Weak tie	De ondersteuner De bemiddelaar	De onbekende

Uit de theorie van Granovetter blijkt dat zowel strong als weak ties voor- en nadelen hebben. Een voordeel van een sociaal netwerk met veel strong ties is dat de leden elkaar goed kennen, waardoor er onderling vertrouwen en een betere samenwerking is. Dit is bij een EK-c met name te zien door de vele strong ties, zoals vrienden en familie, die worden uitgenodigd. Een van de belangrijkste nadelen van een sociaal netwerk met veel strong ties is dat de informatie beperkt blijft. Doordat het netwerk erg met elkaar is verbonden, zijn de leden op de hoogte van dezelfde informatie. Op een EK-c is dit voornamelijk terug te zien in het feit dat de strong ties binnen het sociale netwerk al op de hoogte zijn van de situatie en soms ook al voor de EK-c geprobeerd hebben om te helpen. Voor een EK-c is het dus niet zo zeer dat informatie beperkt blijft, maar dat het sociale netwerk eigenlijk al op de hoogte is van de situatie en dat de conferentie zelf hier geen nieuwe kennis of oplossingen aan toevoegt.

Strong ties blijven echter wel belangrijk in een EK-c, omdat zij andere hulp bieden dan weak ties. Zij bieden emotionele ondersteuning en kunnen desgewenst zorg overnemen. Kinderen worden dan bijvoorbeeld voor korte of lange tijd bij familieleden ondergebracht totdat de thuissituatie is gestabiliseerd. Een van de voordelen van een sociaal netwerk met weak ties is dat het leidt tot nieuwe informatie en toegang en dat het ervoor zorgt dat verschillende sociale netwerken met elkaar worden verbonden. Tijdens een EK-c worden bijvoorbeeld uiteenlopende personen verantwoordelijk gemaakt voor dezelfde afspraken. Uit het dossieronderzoek blijkt dat weak ties met name met nieuwe tips, oplossingen en mogelijkheden komen waar eerder niet aan is gedacht of eerder niet mogelijk was. Voorbeelden zijn: "Er moet worden gezocht naar een organisatie voor onderbewindstelling. De buurman raadt Humanitas aan, omdat hij daar goede ervaringen mee heeft" (EK-c voor vader en zoon (16)) of "Thomas gaat bij buurvrouw Jolanda huiswerk maken, omdat het thuis te druk is. Met name het leerwerk zal hij bij haar doen" (EK-c voor een gezin).

DISCUSSIE

De kring groter maken is één van de doelen van een Eigen Kracht-conferentie (Pennell, 2004). De samenbinding binnen netwerken blijft echter zwak wanneer voor een conferentie alleen mensen worden uitgenodigd die teveel betrokken zijn bij het probleem en tegelijkertijd in onmin leven met de hoofdpersonen. Granovetter (1973) laat zien dat weak ties een bron van vernieuwing vormen. Ook wanneer gezinnen in een netwerk zijn ingebed waarin de onderlinge banden sterk zijn, zal een EK-c weinig vooruitgang boeken wanneer dit netwerk zelf uit alleen mensen bestaat die ook problemen hebben (vergelijk Bourdieu, 1986, p. 53; Portes, 1998, p. 13–14). Verbindingen met

SOCIALE NETWERKEN BIJ EIGEN KRACHT-CONFERENTIES

andere netwerken zijn dan nodig om nieuwe kansen te creëren. Dit dossieronderzoek laat zien dat gezinnen zowel gebaat zijn bij herstel van strong ties (enerzijds voor informele steun, anderzijds om eigenzinnig gedrag te corrigeren, vergelijk Portes, 1998) als uitbreiding naar weak ties (vooral voor het bieden van creatieve oplossingen en het slaan van bruggen naar andere netwerken).

(Inter)nationaal is er weinig bekend over de rol van uiteenlopende typen sociale netwerken tijdens een EK-c. Inzicht in de krachten die zowel strong als weak ties tijdens en na conferenties te bieden hebben, kan bijdragen aan wie voor een EK-c worden uitgenodigd en met welk doel. Alhoewel de hoofdpersoon bepaalt wie er wordt uitgenodigd, kan de Eigen Kracht-coördinator gewapend met deze kennis het keuzeproses van de hoofdpersoon wel ondersteunen door te vragen wie kan helpen bij het plan. Als daar teveel strong ties en te weinig weak ties in zitten kan hij informatie verschaffen over onbenutte hulpbronnen.

Methodologische beperkingen

Een beperking van het onderzoek is dat het in de dossiers niet altijd duidelijk werd hoe relaties tussen hoofdpersonen van conferenties en hun sociale netwerk kunnen worden getypeerd. Het was dan ook lastig om voor bepaalde conferenties de matrix in te vullen. Door een voortdurende dialoog tussen de hoofonderzoekster en haar begeleiders is getracht de matrices zo accuraat mogelijk in te vullen. Nader onderzoek naar de rol van het sociale netwerk is nodig om vast te stellen of strong ties uit het sociale netwerk voornamelijk vertrouwen bieden en na de conferentie een coördinerende rol op zich nemen en of weak ties tijdens conferenties daadwerkelijk met nieuwe mogelijkheden en ideeën komen. Dit kan geverifieerd worden door semigestructureerde interviews met alle betrokkenen van een EK-c. Ook kan vervolgonderzoek zich richten op welk type sociaal netwerk het meest succesvolle plan oplevert.

CONCLUSIE

In dit artikel is gekeken naar de samenstelling van sociale netwerken bij EK-c's en welke type netwerk kansen biedt voor het realiseren van sociaal kapitaal.

Uit de analyse van verschillende typen netwerken kan geconcludeerd worden dat het gemengde netwerk de meeste kansen biedt voor het realiseren van sociaal kapitaal, vanwege de combinatie van strong en weak ties binnen het netwerk. De vertrouwde strong ties tijdens de EK-c zorgen voor vertrouwen en structuur binnen het sociale netwerk. De weak ties uit

het gemengde netwerk kunnen voor nieuwe ideeën, mogelijkheden en oplossingen zorgen, omdat zij minder verbonden zijn met zowel de hoofdpersoon als de rest van het sociale netwerk. Binnen een EK-c waarin voornamelijk *strong ties* participeren is de hoeveelheid nieuwe informatie die circuleert en op basis waarvan creatieve plannen kunnen worden bedacht waarschijnlijk beperkt.

Een les die uit dit onderzoek kan worden getrokken is dat Eigen Kracht-coördinatoren sensitief worden voor het samenstellen van een uitgebalanceerde groep deelnemers aan conferenties en met hoofdpersonen meedenken welke *strong* en *weak ties* kunnen worden uitgenodigd. Vertrouwde *strong ties* omdat zij voorspelbaarheid en vastigheid bieden, terwijl vertrouwde *weak ties* met nieuwe invalshoeken voor het oplossen van problemen kunnen komen.

NOTEN

- 1 We gebruiken de definitie van Bourdieu (1986, p. 51) om sociaal kapitaal te omschrijven: "Social capital is the aggregate of the actual or potential resources which are linked to possession of durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance and recognition – or in other words, to membership in a group – which provides each of its members with the backing of the collectivity-owned capital, a "credential" which entitles them to credit, in the various senses of the word".

REFERENTIES

- Beek, F. van, & Muntendam, M. (2011). *De Kleine Gids. Eigen Kracht-Conferentie 2011* [The Little Guide Book: Family Group Conferencing 2011]. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J.G. Richardson (Ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–258). New York: Greenwood Press.
- Bruggeman, J. (2008). *Social Networks. An introduction*. New York: Routledge.
- Coleman, J.S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95–S120.
- Granovetter, M.S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380.
- Jong, G. de, & Schout, G. (2013). Ogenshijnlijk mislukte Eigen Kracht-conferenties bij mensen met beperkte hulpbronnen [Apparently failed family group conferences in client systems with limited resources]. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 22(1), 21–38.

SOCIALE NETWERKEN BIJ EIGEN KRACHT-CONFERENTIES

- Komter, A. (2003). *Solidariteit en de gift. Sociale banden en sociale uitsluiting* [Solidarity and the gift. Social ties and social exclusion]. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Larzelere, R., & Huston, T. (1980). The dyadic trust scale: Toward understanding interpersonal trust in close relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 42(3), 595–604.
- Malmberg-Heimonen, I. (2011). The effects of family group conferences on social support and mental health for longer-term social assistance recipients in Norway. *British Journal of Social Work*, 41(5), 949–967.
- Nooteboom, B. (2002). *Trust. Forms, foundations, functions, failures and figures*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Pennell, J. (2004). Family group conferencing in child welfare: Responsive and regulatory interfaces. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 31(1), 117–135.
- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1–24.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.
- Rempel, J.K., Holmes, J.G., & Zanna, M.P. (1985). Trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(1), 95–112.
- Steyaert, J. (2012). Sociale wetenschappers over sociale netwerken [Social scientist on social networks]. In J. Steyaert & R. Kwekkeboom (Eds.), *De zorgkracht van sociale netwerken* (pp. 25–35). Utrecht: MOVISIE.